

УДК 332.1

Я. В. Книш,
аспірант, Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

ОЦІНКА СТАНУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ НА ПРИКЛАДІ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ

У статті розкрито економічний зміст поняття зайнятості. Проаналізовано основні показники соціального розвитку Запорізького регіону.

The article deals with the economic content of the employment concept. The basic indicators of the social development in Zaporizhzhya region are minutely analysed.

Ключові слова: зайнятість, трудові ресурси, безробіття, робоча сила, номінальна заробітна плата.
Key words: employment, labor, unemployment, labor force, nominal wages.

ВСТУП

У сучасних умовах ринкової економіки в Україні особливо актуальними є проблеми державного регулювання в розподілі грошових доходів та зайнятості населення [2, с. 15]. Під зайнятістю розуміють суспільно корисну діяльність громадян, яка здійснюється з метою задоволення потреб та отримання трудового доходу. Особливості трансформації зайнятості в регіоні дають можливість зрозуміти, як змінюються умови в межах цього регіону і в країні загалом у сфері задоволення потреб громадян в суспільно корисній оплачуваній діяльності і як саме ця діяльність оплачується. Питаннями оцінки стану рівня соціального розвитку регіону займалися такі вчені, як П. Литвяков, М. Курман, Т. Медведєва, Б. Брєєва, Е. Саруханов, М. Долишній, І. Багров та ін.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті — оцінити стан соціальної сфери Запорізького регіону.

РЕЗУЛЬТАТИ

Зайнятість пов'язана із забезпеченням громадян робочими місцями, детермінується демографічними, соціальними та економічними процесами. Економічний зміст занятості виражається в ефективності суспільного виробництва, соціальний — у формуванні і розвитку особистості працівника, демографічний — у залежності зайнятості від віково-статевих характеристик працівника, тобто трудові ресурси — це носій робочої сили та важливий аспект розвитку економіки [3, с. 100].

Аналіз статистичних даних [1] показав, що Запорізький регіон забезпечений трудовими ресурсами, але спостерігається негативна динаміка по зменшенню чисельності наявного населення, а саме у 2009 році цей показник складає 1821,3 тис. осіб та у порівнянні із 2005 роком скоротився на 2,98%. Частка працівників зайнятих у всіх сферах економічної діяльності у 2009 році складає 45,5% від загальної чисельності наявного населення в Запорізькому регіоні. В той же час чисельність зареєстрованих безробітних в 2009 році скоротилася на 9 тис. осіб у порівнянні з 2008 роком, або на 25,0%. В 2008 році був найбільший рівень безробіття. А в 2009 році у порівнянні до попереднього року чисельність безробітних скоротилася на 25,0%. Ця тенденція пов'язана зі зменшенням кількості наявного населення. Важливо відмітити, що найбільша частка безробітних за віковими групами складає 15,2% від загальної кількості у віці

15—24 років, у віці 25—29 років — 8,3% та у віці від 30—34 років — 10,0%. Тобто загалом рівень безробіття у віці 15—34 років складає 33,5% від загальної кількості безробітних.

У 2009 році найбільша кількість зайнятого населення зосереджена в промисловості — 202,9 тис. осіб (24,6%), в сільському господарстві — 105,1 тис. осіб (12,8%), в діяльності готелів та ресторанів — 191,5 тис. осіб (23,2%), в діяльності транспорту та зв'язку — 50,8 тис. осіб (6,2%), в будівництві — 34,4 тис. осіб (4,2%), в фінансовій діяльності — 13,1 тис. осіб (1,6%), в операціях з нерухомим майном — 50,0 тис. осіб (6,1%), в охороні здоров'я — 53,1 тис. осіб (6,4%), в освіті — 61,8 тис. осіб (7,5%), в державному управлінні — 35,9 тис. осіб (4,4%).

З 2005—2008 роки спостерігається постійне зростання чисельності зайнятих в промисловості, фінансовій діяльності та операціях з нерухомістю. Загалом в 2009 році в порівнянні з 2008 роком відзначається зменшення кількості зайнятого населення на 3,1%.

У 2009 році зросла чисельності зайнятого населення в будівництві на 5,8%, в діяльності готелів та ресторанів — 0,8%, в діяльності транспорту та зв'язку — 1,6%, в операціях з нерухомістю — 6,2%, в державному управлінні — 2,0%. А суттєве скорочення цього показника — у промисловості в 2009 році у порівнянні до попереднього періоду — 11,8%, у фінансовій діяльності — 13,8%.

За методологією МОП за причинами незайнятості з 2000 року по 2008 рік спостерігається позитивна тенденція по зменшенню чисельності безробітних. Так, в 2008 році кількість безробітних в Запорізькому регіоні складала — 53,9%. В 2009 році відзначається зростання чисельності безробітних до 73,0 тис. осіб, що на 19,1 тис. осіб більше, ніж у 2008 році, або 35,4%. Це зростання відбулось за рахунок вивільнення з економічних причин — 36,9%, що на 7,4% більше ніж у попередньому році, за рахунок звільнення у зв'язку із закінченням строку контракту — 6,2% у порівнянні до 2008 року на 0,7% більше та з інших причин — 3,4% або на 1,7% більше. В той же час у 2009 році в порівнянні до попереднього періоду зменшилась кількість безробітних серед звільнених за власним бажанням на 4,1%, демобілізованих із строкової служби на 3,7%, непрацевлаштованих після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладах I—V рівнів акредитації на 4,9%.

Найбільша питома вага безробітних в 2009 році припадає на звільнених за власним бажанням 38,6% та на вивільнених з економічних причин 36,9% з підприємств, установ та організацій Запорізької області.

Значне зростання чисельності вивільнених працівників в 2009 році пов'язане із кризовими явищами в економіці країни, які спричиняють таку соціальну ситуацію в Запорізькому регіоні.

В 2009 році значно скоротився попит на робочу силу і складає 1093 особи і в порівнянні з попереднім роком зменшився на 42,7%. В 2009 році було завантажено 25 осіб на одне вільне робоче місце, що більше в порівнянні з 2008 роком на 25,0%. Зменшення вакансій вплинуло на збільшення навантаження на одне робоче місце.

Значне зменшення попиту на робочу силу спостерігається у промисловості на 44,0% у порівнянні з 2008 роком, у сільському господарстві на 31,7%, у будівництві — на 21,3%, у торгівлі — на 48,7%, у діяльності транспорту та зв'язку — на 36,5%, у фінансовій діяльності — на 63,9%, в операціях з нерухомістю — на 73,2%, у державному управлінні — на 23,4%, у освіті — на 40,0%, у охороні здоров'я — на 37,6%.

Так, найбільшою потребою підприємств Запорізького регіону в 2009 році у працівниках на заміщення вільних робочих місць за професійними групами є кваліфіковані робітники з інструментом — 221 особа (20,2%), професіонали — 207 осіб (18,9%), робітники з обслуговування, експлуатації та контролю за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин — 129 осіб (11,8%), фахівці — 115 осіб (10,5%).

Слід відзначити зменшення кількості найманих працівників у 2009 році. Так, з 2005—2008 роки відбувалось зростання цього показника з 499,0 тис. осіб до 505,4 тис. осіб відповідно. У 2009 році середньорічна кількість найманих працівників, згідно зі статистичними даними, скоротилася на 7,5%. Насторожує факт низької зайнятості молоді серед кількості штатних працівників, а саме в 2009 році складає 30,4%, що свідчить про безробіття серед молоді.

Підвищення зайнятості населення можливо досягти за рахунок підготовки та підвищення кваліфікації кадрів. Так, в 2009 році навчилися новим професіям 11876 осіб, які складають 2,5% до облікової чисельності штатних працівників, та 52320 осіб підвищили кваліфікацію, або 11,2% до облікової чисельності штатних працівників. Важливо відзначити, що в промисловості найбільша питома вага осіб навчалися новим професіям і складає 10116 осіб (85,2%) та найбільша частка осіб, які підвищували кваліфікацію, а саме — 29400 осіб, чи 16,8%. Кваліфіковані кадри є важливим аспектом у підвищенні зайнятості населення Запорізького регіону.

Потреба економіки в спеціалістах не завжди співпадає в структурі їх випуску. Для визначення оптимальної структури набору (вважаючи критерієм максимізацію працевлаштування випускників навчальних закладів) навчальні заклади повинні володіти інформацією про потреби в промисловості та інвестиційній діяльності регіону [3, с.32].

Скорочення осіб, які навчалися у загальноосвітніх навчальних закладах в 2009 році, складає 166387 осіб, які в порівнянні з 2005 роком зменшились на 37269 осіб, або на 18,3%. Скорочується кількість випускників професійно-технічних закладів (у 2009 році складає 11108 осіб, що в порівнянні з 2005 роком на 27,3% менше) та випускників вищих навчальних закладів I—II рівня акредитації (у 2009 році складає 3656 осіб, що в порівнянні з 2005 роком менше на 32,4%). В той же час слід звернути увагу на позитивні тенденції у зростанні кількості випускників вищих навчальних закладів III—IV рівня акредитації, а саме: у 2009 році на 59,8% в порівнянні з 2005 роком та кількості аспірантів на 55,1% у 2009 році по відношенню до 2005 року. Тому можна стверджувати, що в Запорізькому регіоні розвивається науковий потенціал. Однією з ключових складових соціально-економічної діяльності є повна та ефективна зайнятість. Боротися зі зниженням кількості безробітних можна за рахунок створення нових робочих місць.

Середньомісячна заробітна плата дорівнює 1834 грн., що в порівнянні з 2005 роком зросла на 2,14 рази. Тим самим спостерігається позитивна динаміка у постійному збільшенні середньомісячної заробітної плати.

Зростання номінальної заробітної плати працівників за видами економічної діяльності, за даними статистики [1], в 2009 році спостерігається в промисловості — 2290 грн., в порівнянні з попереднім періодом — 100,7%, в сільському господарстві — 1191 грн., в порівнянні з попереднім періодом — 109,3%, в рибальстві та риборицтві — 952 грн., в порівнянні з попереднім періодом — 109,4%, в діяльності готелів та ресторанів — 1094 грн., в порівнянні з попереднім періодом — 117,2%, в діяльності транспорту та зв'язку — 1940 грн., в порівнянні з попереднім періодом — 108,1%, в фінансовій діяльності — 2839 грн., в порівнянні з попереднім періодом — 101,8%, в операціях з нерухомим майном — 1920 грн., в порівнянні з попереднім періодом — 109,1%, в освіті — 1604 грн., в порівнянні з попереднім періодом — 111,2%, в охороні здоров'я — 1302 грн., в порівнянні з попереднім періодом — 111,1%.

За 2005—2008 роки зростання номінальної заробітної плати супроводжується зростанням реальної заробітної плати. В 2009 році індекс реальної заробітної плати дещо сповільнився і складає 96,4%, а в порівнянні до 2008 року знизився на 6,3%.

У 2009 році розмір допомоги при безробітті складає 697 грн., що на 23,6% більше ніж у 2008 році.

Середня номінальна заробітна плата у 2009 році зросла на 1,7% по відношенню до 2008 року і складає 1843 грн. Така динаміка може бути пояснена збільшенням відпрацьованого робочого часу одним працівником.

ВИСНОВКИ

Проведена оцінка стану соціальної сфери Запорізького регіону свідчить про забезпеченість регіону трудовими ресурсами, але слід відзначити негативну динаміку у зменшенні чисельності наявного населення, а саме: у 2009 році цей показник скоротився на 2,98% у порівнянні до 2005 року. Частка працівників, зайнятих у всіх сферах економічної діяльності, у 2009 році складає 45,5% від загальної чисельності наявного населення в Запорізькому регіоні. З 2005—2008 роки спостерігається постійне зростання чисельності зайнятих в промисловості, фінансовій діяльності та операціях з нерухомістю. Загалом в 2009 році в порівнянні до 2008 року відбулось зменшення кількості зайнятого населення на 3,1%. Покращити показник зайнятості населення можливо за рахунок підготовки та підвищення кваліфікації кадрів. Потреба економіки в спеціалістах не завжди співпадає зі структурою їх випуску. Для визначення оптимальної структури набору навчальні заклади повинні володіти інформацією про потреби в промисловості та інвестиційній діяльності регіону.

Однією з ключових складових соціально-економічної діяльності є повна та ефективна зайнятість, якої можливо досягти за рахунок боротьби зі зниженням кількості безробітних шляхом створення нових робочих місць.

Література:

1. Статистичний щорічник Запорізької області за 2009 рік/ Головне управління статистики у Запорізькій області; за ред. В.П. Головешко.
2. Холод Б.И. Комплекс эконометрических моделей построения возможных вариантов развития региона [монографія]/ [Б.И. Холод, В.А. Ткаченко, Л.Д. Гармидер]; за ред. В.А. Ткаченко. — Дніпропетровськ: Моноліт, 2007. — 324 с.
3. Школа І.М. Трансформаційні процеси економіки України в регіональному вимірі: [монографія]/ За ред. проф. Школи І.М. — Чернівці: Книги-XX, 2004. — 360 с.

Стаття надійшла до редакції 28.11.2011 р.